

Tillegg til Østfolds makrolavflora. Lav i Østfold 12

BJØRN PETTER LØFALL

Løfall, B.P. 2004. Tillegg til Østfolds makrolavflora. Lav i Østfold 12. *Natur i Østfold* 23(1-2): 7-10.

Lavarten skorpeglye *Collema occultatum* rapporteres som ny for Østfold fra Korperud i Rakkestad. Den ble funnet på en gammel spisslønn i en hage 26. august 2004. Tre underarter av etasjebeger *Cladonia cervicornis* s.l. har fått artsrang, dvs. *Cladonia cervicornis*, *Cladonia pulvinata* og *Cladonia verticillata*. I tillegg aksepteres steinstry *Usnea diplotypus* og flokestry *U. chaetophora* som Østfoldarter. Funnet av skorpeglye, de to strylavartene og de taksonomiske endringene tilfører Østfold 5 nye makrolavarter. Det er nå kjent 267 arter makrolav i Østfold.

Bjørn Petter Løfall, Åsliveien 20B, 1890 Rakkestad, e-post: b.p.lofall@nhm.uio.no

Status for lav i Østfold fylke pr. januar 2005

Det er samlet kun 94 belegg av makrolav i 2004 fra Østfold. Det ble ikke skrevet noen krysslister. Det ble likevel gjort noen få nye artkommunefunn som utfyller de etter hvert få hullene i oversikten. Siden forrige oversikt har tre underarter av etasjebeger *Cladonia cervicornis* s.l. fått artsrang. Disse er *C. cervicornis*, *C. pulvinata* og *C. verticillata* (jfr. van Herk & Aptroot 2003, akseptert av Santesson m.fl. 2004). Ovennevnte endringer er også akseptert i Norge (jfr. Norsk Lavdatabase, NLD, www.lichen.no). Disse artene er fortsatt ikke særlig godt samlet og reelt sett finnes de nok i flere kommuner enn der de er samlet pr. i dag.

Nøkkeltall over busk- og bladlav i Østfold pr. 31.12.2004: 267 arter, 41619 artlokalitetsfunn (krysslister og innsamlinger), derav 9777 innsamlede artlokalitetsfunn, 179 arter i gjennomsnitt pr. kommune.

Hele 109 av 267 arter er samlet i samtlige kommuner i Østfold. Likevel finnes fortsatt noen hull idet 12 arter

Fig. 1. Spisslønn på Korperud i Rakkestad med Østfolds første og eneste funn av skorpeglye. Eier av spisslønnen, Torunn Prangerød, betrakter artikkelforfatteren med en viss undring. Foto: Ola M. Wergeland Krog.

Tab. 1. Status for påviste lavarter i kommunene i Østfold fylke ved årsskiftet 2004-05.

Kommune	Ant. arter samlet	Ant. arter samlet kun før 1995	Ant. arter samlet i 12+ kommuner, mangler i aktuell kommune	Ant. arter mangler kun i denne kommune	Ant. arter bare samlet i denne kommune
Hobøl	153	3	13	0	0
Skiptvet	158	0	14	0	0
Rygge	166	10	16	2	0
Rømskog	167	2	11	5	3
Våler	167	0	7	0	0
Råde	170	6	11	1	1
Spydeberg	170	3	5	1	0
Trøgstad	175	4	6	0	1
Askim	176	5	8	1	3
Eidsberg	176	0	5	0	0
Moss	177	11	11	1	0
Hvaler	183	15	15	0	4
Marker	191	2	2	0	0
Aremark	192	3	2	1	0
Sarpsborg	196	4	3	0	1
Fredrikstad	199	10	6	0	1
Halden	200	9	1	0	2
Rakkestad	206	0	0	0	3

mangler bare i en kommune. Med mer feltarbeid vil nok flere av disse trolig også bli funnet. To av disse, melrødtopp *Cladonia macilenta* fra Askim og narreskjell *Cladonia turgida* fra Spydeberg, er kun kryssset av på krysslister (rett og slett en forglemmelse under feltarbeidet).

Tabell 1 viser at det er ganske stor variasjon på arts mangfoldet i kommunene. Færrest arter har Hobøl (153), mens Rakkestad har høyest antall (206). At forfatteren bor i Rakkestad har nok påvirket resultatet i den kommunen. Imidlertid er Rakkestad nest størst i areal, og har størst høydeforskjell av Østfoldkommunene. Hobøl er en ganske liten kommune og kanskje blant de som er minst variert mht. naturtyper.

Når en ser på kommunevis fordeling av arter som er samlet i 12+ kommuner så er det ikke overraskende at de artsfattigste kommunene har flest mangler av disse. Det kan jo tyde på at det fortsatt er muligheter for å finne nye arter i de aktuelle kommunene. Den kommunen som skiller seg mest ut her er kanskje Hvaler idet kommunen er ganske artsrik og samtidig mangler mange av 12+ artene. Det skyldes nok først og fremst at Hvaler mangler naturtyper som finnes på fastlandskommunene.

Det er også Hvaler som har flest arter som kun er funnet i egen kommune (4 arter) etterfulgt av Rømskog, Rakkestad og Askim (alle 3 arter). Av de fire artene som kun er funnet på Hvaler er tre knyttet til skjellsandbanker. Det er nettopp Hvaler som har de rikeste forekomstene av skjellsandbanker i Østfold. At forholdsvis artsfattige Rømskog har tre arter skyldes nok at to av artene er innlandsarter og/eller finnes i høyere liggende strøk. I en artsrik kommune som Rakkestad finnes det ikke noe spesielt mønster. For to av Askims tre arter er de sjeldne artene funnet i 1930-åra. Det kan rett og slett skyldes at miljøforholdene for de kravfulle artene flatragg *Ramalina sinensis* og huldrestry *Usnea longissima* er forverret siden den gang de ble samlet (Løfall 2003).

Tabell 1 viser også hele 5 arter som bare mangler i Rømskog. Disse er særskilt ettersøkt i aktuelle miljøer i kommunen uten at de er funnet. At tallene

for Østfold viser at det er noe "spesielt" med Hvaler og Rømskog, som begge ligger i hver sin ende av en kyst-/ innlandsgradient, virker logisk. Det viser jo at det er variasjon i lavfloraen også innen lille Østfold.

Skorpeglye ny for Østfold

Skorpeglye ble funnet på en spisslønn i hage på Korperud, i nærheten av Skraberud i Rakkestadfjella, ca. 170 m o.h. Treet var ganske hardt angrepet av lønnekjuke *Oxyporus populinus*.

I Norge er arten kun kjent som epifytt (vokser på trær) og er samlet på løvtrærne selje, rogn, osp, ask og alm. Det finnes også et gammelt funn på einer (se data fra NLD). I Sverige rapporteres den fra "Granskog med aspinslag nära vattendrag o i nordbranter" som epifytt på "slåt bark på stammar av asp, lönn, rönn o sälg. Hög luftfuktighet." (Hallingbäck 1995).

I Norge finnes den spredt fra Grimstad og Kristiansand i sør nord og øst til Nesseby og Sør-Varanger. Den er bare meget sjelden funnet langs kysten mellom Agder og Finnmark, bare Vega og Alstahaug i Nordland. Ifølge NLD (pr. 15.12.2004) er den bare kjent fra 35 lokaliteter i Norge, men grunnet dens litenhet er den lett å overse. I Sverige finnes den spredt gjennom hele landet med unntak av Skåne hvor den ikke er funnet. Den er også funnet i naboområdene til Østfold på svensk side. Arten er rødlistet som nær truet (NT) i Sverige (Gärdenfors 2000).

To nye strylavarter fra Østfold

Ved totalregistreringen av herbariet ved Bergen museum, lavherbariet, dukket det opp to nye strylaver fra Østfold. Disse er steinstry *U. diplotypus* og flokestry *U. chaetophora* samlet av Helene Tambs-Lyche i Trøgstad 1937. Materialet ble bestemt av sveitseren Philippe Clerc på 1980-tallet. Imidlertid er flere arter blant strylavene en kjempeutfordring å bestemme. Derfor er det ikke sikkert at Philippe Clerc anno 2004 vil være enig med Philippe Clerc fra 1980-tallet. Likevel vil jeg å betrakte både steinstry og flokestry å tilhøre Østfolds lavflora inntil noen evt. skulle ombestemme dette materialet.

Takk

Konservatorene ved samlingene i Bergen (BG) og Oslo (O) har gitt meg tillatelse til å publisere funn belagt i nevnte samlinger.

Litteratur

Gärdenfors, U. 2000. Rödlistade arter i Sverige 2000 - The 2000 redlist of Swedish species. Artdatabanken, Uppsala. 393s.
 Hallingbäck, T. 1995. *Ekologisk katalog över lavar*. Artdatabanken, Uppsala. 141 s.
 Løfall, B.P. 2003. Nye busk- og bladlavarter for Østfold. *Lav i Østfold 2. Natur i Østfold 22(1-2)*: 65-68.

Santesson, R., Moberg, R., Nordin, A., Tønsberg, T., & Vitikainen, O. 2004. *Lichen-forming and Lichenicolous Fungi of Fennoscandia*. Museum of Evolution, Uppsala University, Uppsala, Sweden. 359 s.

van Herk, C.M. & Aptroot, A. 2003. A new status for the Western European taxa of the *Cladonia cervicornis* group, s. 193-203 i: Jensen, M (ed.). *Lichenological Contributions in Honour of G.B. Feige. Bibliotheca Lichenologica*, J. Cramer, Berlin, Stuttgart.

Appendix

Angivelser av omtalte funn. Disse er tilgjengelig fra Norsk LavDatabase (NLD) (<http://www.toyen.uio.no/botanisk/lavherb.htm>). Opplysninger i klammeparentes [] er lagt til av andre enn samleren selv. Nummeret til slutt i parentes referer til journalnummeret i Naturhistorisk museum, Oslo (O) eller Bergen museum (BG).

Skorpeglye Collema occultatum

Rakkestad, Korperud, UTM(WGS84): PL 4250 9053 (M711: 2013 IV), Alt.: 168 m, På spisslønn (*Acer platanoides*) i hage, treet angrepet av lønnekjuke, 2004.08.26, Løfall, Bjørn Petter & Wergeland Krog, Ola bpl-L10892 (O-L131361).

Flokestry Usnea chaetophora

Askim, Toengen, [UTM(WGS84): PM 190-196 080-087 (M711: 1914 II)], [Alt.: 100-140 m], [undated], <Note: En "lang" mose til student Hagen. Det. E. Timdal 2003> (O-L118717).

Trøgstad, Trøgstad kirke, [UTM(ED50): PM 304 134 (M711: 1914 II)], [Alt.: 180 m], 1937.05.30, Tambs Lyche, H. <Note: det. P. Clerc 1989> (BG-L55258).

Steinstry Usnea diplotypus

Trøgstad, Gimmingsrud, [UTM(ED50): PM 274-280 159-165 (M711: 1914 II)], [Alt.: 101-125 m], 1937.05.30, Tambs Lyche, H. <Note: det. Ph. Clerc 1985> (BG-L55267).